

Når den døde taler

-om Den dominikanske republikk og dyrkingen av Haiti som fiende

"Balaguer is essential to the Dominican (history), so therefore we must mention him, although I'd rather piss in his face. (...) Considered our national "genius", Joaquín Balaguer was a Negrophobe, an apologist to genocide, an election thief and a killer of people who wrote better than himself." (Díaz, 2007, 90).

Forfattere:

Leiv Marsteintredet, Institutt for sammenliknende politikk, Universitetet i Bergen

Jørgen Yri, Institutt for moderne fremmedspråk, NTNU-Trondheim

Introduksjon

Å dele en øy mellom to nasjoner kan i seg selv være en klaustrofobisk affære. Og når den du deler øy med i tillegg er den du i sin tid løsrev deg fra for å starte din eksistens som uavhengig nasjon, da kan traumene fort bli sittende dypt og lenge. Men vedvarende nasjonale fødselstraumer, lik dem man finner i forholdet mellom Den dominikanske republikk og Haiti, er ikke noe som ligger i menneskets natur. Det er noe som må opprettholdes og føres gjennom generasjoner. Og for at så skal skje må det være en politisk vilje eller interesse for å ta vare på de gamle mytene og forestillingene. Gjennom invasjoner, kriger og, i løpet av de siste hundre årene, immigrasjon, har haitiansk tilstedeværelse i Den dominikanske republikk havnet midt i en ideologisk kryssild. Både internt i Den dominikanske republikk, som element i skapelsen av en dominikansk identitet, og som katalysator for en internasjonal oppmerksomhet mot øya. Dette oppfattes i enkelte sirkler i Den dominikanske republikk som en internasjonal konspirasjon og svertkampanje rettet mot landet.

Oppfatningene om haitianerne som en aggressiv fiende har vært brukt aktivt blant politikere og andre opinionsskapere siden Rafael Trujillo sin tid som diktator i Den dominikanske republikk. Selv om røttene for mistroen stikker lengre tilbake i tid enn hans periode, tilbake til tiden da

---

* Marsteintredet har mottatt finansiering fra Fulbright-Hays og Leiv Erikssons mobilitetsstipend fra Norges Forskningsråd til å fullføre arbeidet med denne artikkelen ved det "norske senteret" ved University of California, Berkeley.

Dessalines', og senere Boyers tropper blodtørstig dundret gjennom Den dominikanske republikk, først rundt 1806, og senere i årene 1822 - 1844. I denne artikkelen vil vi diskutere forholdet mellom Den dominikanske republikk og Haiti gjennom å analysere en bok, skrevet av en av de to mest innflytelsesrike politikere og personer i Den dominikanske republikk i det 20. århundret, Joaquín Balaguer¹. Balaguer var president i tre perioder på til sammen 25 år, og før det viktig støttespiller for Trujillo i 30 år. Bokas tittel er *La isla al revés. Haití y el destino Dominicano* og den er særlig viktig for å forstå hvorfor man i Den dominikanske republikk finner utbredte følelser av frykt for haitianerne, og også svært rasistiske holdninger mot svarte generelt, men særlig mot de mørke haitianere. Boka har påvirket den vanlige dominikaners syn på haitianere og forholdet mellom de to nasjoner på øya Hispañola siden den kom ut i 1983.² Den har hittil kommet ut i 13 opplag og er fremdeles oppstilt på sentrale plasser hos sentrale bokhandlere i Santo Domingo. Boka har fått en spesiell status ikke på grunn av dens kvaliteter, men fordi den er skrevet av den mest innflytelsesrike politiker, og i lange perioder den klart mest populære politiker, i Den dominikanske republikk i det forrige århundret.

Dominikanske Republikk og Haiti: en øy - to nasjoner

Dominikanske Republikk og Haiti deler øya Hispañola, tidligere kalt Haiti³ av Tainoene som bodde der før Columbus ankom øya i 1492 og stiftet spanjolenes første hovedsete i den nye verden på øya. De to landene er stort sett kjent for uhyrligheter som deres ledere har begått. Papa og Baby Doc, og deres beryktede Tonton Macoutes, er kjente navn fra Haiti, mens Trujillo og blant annet drapene på Mirabal-søstrene og Jesús de Galíndez står fram fra Den dominikanske republikk.⁴ Et annet mye omdiskutert tema er forholdet mellom disse to nabonasjonene. Dette temaet har til og med opptatt "fredsnasjonen" Norge, som siden nittitallet har vært med på å finansiere et dialogarbeid mellom representanter for det sivile samfunn i Haiti og Dominikanske republikk i regi av Kirkens Nødhjelp.⁵ Øya består ikke bare av to suverene stater, men også to

---

¹ Den andre er selvsagt Rafael Trujillo som styrte landet i perioden 1930-1961.

² Boka er egentlig en oppdatert andreutgave av en bok som kom ut i 1947 under tittelen *La Realidad Dominicana*. Se (San Miguel, 2005, 58, 151-152). I denne artikkelen vil vi forholde oss til 1983 versjonen. 1983 utgaven har for øvrig ingen referanser til den tidligere versjonen.

³ *Columbus chose a bay on the northern end of an island called Aytí, "high country", by the people who lived there.* Paul Farmer om Columbus ankomst til Hispañola første gang (Farmer, 2005, 53).

⁴ Drapet på Mirabal søstrene i 1959 ble internasjonalt kjent først med utgivelsen av boken *In the time of the butterflies*, skrevet av Julia Alvarez (Alvarez, 1995).

⁵ Det har vært avholdt møter i Norge, Haiti og i Den dominikanske republikk mellom haitianere og dominikanere. Petter Skauen, koordinator for Kirkens Nødhjelps dialogarbeid på Hispañola, fortalte Jørgen Yri følgende

ulike nasjoner. Dominikanske Republikk var en spansk koloni frem til 1821, og fra 1861-65, og bærer sitt språklige, og kulturelle preg av dette. Haiti var frem til revolusjonen og frigjøringen i 1804 en fransk koloni sterkt preget av plantasjevirkosomhet og slaveri. De to nasjonene har ulike språk (spansk vs. kreolsk), ulike religioner (katolisisme vs. katolisisme kombinert med voodoo), ulike etniske sammensetninger (Haitianere er generelt sett vesentlig mørkere i huden). I tillegg står grensen mellom landene også for et av de største velstandsskillene i verden mellom to nabonasjoner.⁶ Og selv om landet ikke har vært velstyrt, så har dominikansk politikk siden revolusjonen i 1965 og USAs invasjon samme år, vært relativt rolig med lite vold, mens Haitiansk politikk har vært preget av vanstyre (særlig under Baby Doc fram til 1986). De haitianske regimeene har vært svært ustabile og voldelige med svake sivile regjeringer, og har opplevd flere militærkupp og to internasjonale invasjoner og okkupasjoner av landet.

Det er skrevet svært mye om forholdet mellom Den dominikanske republikk og Haiti som altså deler øya Hispañola, de aller fleste har som utgangspunkt Trujillos regime og nedslaktingen av mellom 15 og 20 tusen haitianere i 1937 ved grenseelven *Massacre* og videre innover i de nordvestlige områdene av Dominikanske Republikk.⁷ Mange beskriver forholdet mellom nasjonene som en kamp på liv og død mellom to fattige land begrenset til et lite territorium med begrensede ressurser.⁸ Videre fremhever de aller fleste bidragene, som generelt fokuserer mer på den Dominikanske Republikk enn på Haiti, rasismen og de rasistiske holdninger som eksisterer i

---

interessante anekdote som på en god, men skremmende måte kan illustrere den Dominikanske frykten og mistroen til Haiti. På en av de første samlingene mellom de haitianske og dominikanske representantene delte en av de dominikanske delegatene ut et slags memo til sine landsmenn, i forkant av forhandlingene. Der stod det ramset opp en rekke punkter som oppfordret dominikanerne til ikke å glemme hvem de nå skulle snakke med. På disse memoene sto det blant annet å lese: "husk at haitianeren alltid vil mele sin egen kake", "husk at haitianeren er ute etter landet ditt", "husk at haitianeren er av afrikansk opprinnelse" og så videre.

⁶ Mens den Dominikanske Republikk har et brutto nasjonalprodukt per innbygger på 9200 dollar (2007), så produserer Haiti kun ca 20 % av dette per innbygger og har en BNP/innb. på 1900 dollar (2007). Dominikanske Republikk har for all del et stort fattigdomsproblem, ca. 42 % av befolkningen er antatt å leve under fattigdomsgrensen, men dette blekner i forhold til Haitis, der 80 % lever under fattigdomsgrensen (tall fra CIA World Factbook). Tilsvarende velstandsskiller kan man finne på grensen mellom USA og Mexico, Sør- og Nord-Korea og mellom Norge og Russland (hvert fall en periode på 90-tallet), men ikke mange andre steder i verden, og ikke på en og samme øy.

⁷ Antall døde har vært et tema for debatt i lange tider, og det finnes ingen offisiell konklusjon. Men, den dominikanske historikeren Bernardo Vega har forsket mye på Trujillos regjeringstid og har blant annet laget en oversikt over de forskjellige publiserte overslagene over antall døde. I denne finner vi 54 overslag, med svært varierende konklusjoner, alt fra 1000 til 26 000 mennesker skal ha blitt drept. Brorparten av overslagene hevder imidlertid at mellom 15 000 og 20 000 haitianere ble drept i løpet av de tolv dagene massakren varte se (Vega, 1988, 383-387)

⁸ En av de mest kjente bøkene internasjonalt som fremhever denne tesen er Wucker (1999) For en kritikk av denne boken og andre som fremmer denne hypotesen, se Martínez (2003).

den Dominikanske Republikk mot haitianere generelt og spesielt mot de som har migrert til den østlige delen av øya.⁹ De senere årene har det internasjonale fokuset særlig vært rettet mot den umenneskelige behandlingen haitianske sukkerarbeidere møter på de dominikanske sukkerplantasjene. Og både i Den dominikanske republikk og internasjonalt har mange vært opptatt av statusen til barn født av haitianske sukkerarbeidere, og andre haitianske immigranter, på dominikansk side av øya. Selv om alle født på dominikansk jord har rett på dominikansk statsborgerskap, nekter den dominikanske regjering å gi statsborgerskap til barn av haitianere i Den dominikansk republikk.¹⁰ Denne artikkelen vil ikke omhandle denne debatten, men fokusere på en bok som har vært med på å prege dominikanernes mentalitet rundt det haitianske spørsmålet, og har vært en kilde til dels antagonistiske, xenofobiske og dels regelrett rasistiske holdninger til de ”svarte” haitianerne på Hispaniola.

Joaquín Balaguer og *La Isla al revés*

Joaquín Balaguer (1906-2002) er utvilsomt en av de viktigste figurene i de siste hundre årene av dominikansk historie. Som en av Trujillos betrodde menn gjennom hele det såkalte *Trujillatet* (1930 – 1961) og deretter som president på egen hånd i tre ulike perioder (1959-1962, 1966-1978, 1986-1996), i tillegg til en betydelig litterær produksjon, er det svært interessant å lese hva han mente om spesifikke forhold internt i landet. I denne artikkelen konsentrerer vi oss om hans meninger om forholdet mellom Haiti og Den dominikanske republikk slik disse kommer til uttrykk i *La isla al revés – Haití y el destino dominicano* (1983). Som president i 1961, fikk Balaguer ansvaret for å føre Den dominikanske republikk trygt ut av turbulensen i kjølvannet av henrettelsen av Rafael Trujillo i 1961,¹¹ han skulle medisinere Den dominikanske republikk bort fra det spanjolen Jesús de Galíndez i 1956 hadde kalt *eneveldets kreft* (De Galíndez, 1999 (1956), 426), i sin doktoravhandling *La era de Trujillo*.¹² Eneveldets kreft hadde i følge forfatteren

---

⁹ Se for eksempel, Howard (2001) og Sagás (2000).

¹⁰ I følge den dominikanske konstitusjonen har alle barn, med unntak av barn av diplomater og personer på gjennomreise, født på dominikansk jord rett på dominikansk statsborgerskap. Det blir hevdet at haitianske sukkerarbeidere er sesongarbeidere og derfor på gjennomreise, men det tas ikke hensyn til at dette i de fleste tilfeller ikke er korrekt. Mange haitianske sukkerarbeidere kan ha oppholdt seg og jobbet på bateyen i flerfoldige år. Ved å nekte de dominikanskfødte haitianske barna statsborgerskap, mister disse også retten til skolegang, helsetjenester, og kan risikere å bli kastet ut av landet (ofte uten sine foreldre) om de søker om tilgang til disse tjenestene.

¹¹ Interessant nok er det i dominikansk historieskriving svært vanlig å bruke begrepet *ajusticiamiento* om henrettelsen av Trujillo.

¹² Doktorgradsavhandlingen *La era de Trujillo* som kom ut i bokform for første gang i 1956 var en svært detaljert beskrivelse av Trujillos Dominikanske Republikk, skrevet fra innsiden av spanjolen Jesús de Galíndez. Galíndez var en av mange (omkring 4000, i følge Rene Fortunatos dokumentar *El poder del jefe*, (Fortunato, 1991)) republikanere

enkelte tydelige symptomer, som han mente å gjenkjenne i den dominikanske samfunnsstrukturen, og som ville kunne vanskeliggjøre en overgang til demokrati. Institusjoner, posisjoner, yrker og til og med personer eksisterte kun som fasader for at regimet skulle se godt ut. På baksiden lurte frykt, terror, forsvinninger, anonyme henrettelser og en institusjonalisert vold som inngikk i hverdagslivet til en stor del av befolkningen. Det som, i følge Galíndez, vil vente et samfunn lik det dominikanske under Trujillo, i det øyeblikk eneherkeren blir borte, er et enormt vakuum, en mangel på institusjoner og ledere som nyter en reell respekt hos et underkuet folk, et fravær av lederskap i stand til å ta landet videre. Han konkluderer med at eneveldets kreft ikke nødvendigvis lar seg kurere kun ved å fjerne eneherkeren, eller den ondartede svulsten, om du vil. Man risikerer alltid at det har forekommet en spredning av symptomene. Og det var i denne situasjonen at Balaguer for alvor trådte fram foran det dominikanske folk. Balaguer forsøkte aldri å kurere kreften Galíndez referer til, men han skulle komme til å behøve all sin sluhet og alle sine pragmatisk anlagte politiske evner i årene som kom, og han viste seg å være en machiavellisk mester i å skaffe seg og beholde sin politiske makt.¹³

Om man spør et antall dominikanere etter deres mening om Balaguer, vil man kunne få like mange forskjellige svar som antall personer man har spurt. Du har dem, som den tidligere nevnte Junot Díaz, som vil kalle ham en slags halvdiktator, eller president i et *dictablanda* eller *democradura*,¹⁴ arvtager etter Trujillo og ansvarlig for å videreføre enkelte av de brutale vanene fra hans diktatur.¹⁵ Noen ganger fremmes tilsvarende syn gjennom begrep som *høvdingen fra*

---

som søkte, og fikk, ly i Santo Domingo i årene etter den spanske borgerkrigen. Trujillos kanskje overraskende velvilje mot republikanerne må nok sees i lys av hans prosjekt på trettitallet om å øke andelen hvite dominikanere av direkte europeisk avstamning. Galíndez ble raskt en betrodd tjenestemann i *Trujillatet*, så da boka hans kom ut, etter at forfatteren selv hadde forlatt landet, skal Trujillo ha følt seg både ydmyket, rasende og dolket i ryggen. Det ble sagt at *el "Jefe"* (Trujillo) *forgjeves gjorde flere forsøk på å kjøpe manuskriptet (...) ved hjelp av en betydelig pengesum, men lyktes ikke i å få Galíndez til å godta*, forteller Hans Paul Delgado Wiese i sin biografi om livet som en av Trujillos nærmeste medarbeidere. Han konkluderer med at *dette avslaget antageligvis var ensbetydende med å undertegne sin egen dødsdom* (Delgado Wiese, 2000, 146). Profetisk nok var en av påstandene i boka at Trujillos voldsapparat også hadde operert utenfor landets grenser og tatt liv på fremmed territorium minimum tre ganger, etter hva han hadde dokumentert. Kun få dager etter at Galíndez hadde presentert sin egen avhandling og bok i New York, forsvant han sporløst fra sin leilighet og ble aldri siden sett igjen.

¹³ Få personer har jo tross alt, slik Balaguer ble det, blitt valgt og gjenvalgt som president i en alder av 88 år, nesten helt blind og med store hørselsproblemer.

¹⁴ Se også Rosario Espinal sin analyse av Balaguers styre i perioden 1966-1978, (Espinal, 1994).

¹⁵ Eller, mer sleivete, slik Junot Díaz beskrev Balaguer i *the Brief Wondrous life of Oscar Wao*, som en voldelig og drapslysten president, som tok livet av alle som skrev bedre enn ham selv (Díaz, 2007). Balaguer, ved siden av sin politiske karriere, skrev og gav ut en rekke bøker. I følge ham selv var han imidlertid verken poet eller forfatter, snarere "en henført leser" (Pimentel, 2006).

Navarrete (Céspedes, 1998, 126).¹⁶ I boken *Bukkefesten* (org. tittel: *La Fiesta del Chivo*) som omhandler attentatet av Trujillo i 1961, beskriver en annen viktig litterær skikkelse, Mario Vargas Llosa (2003), Balaguer som en moderat person og politiker og som den eneste fornuftige skikkelsen i det skrekkelige Trujillo-regimet.¹⁷ Andre igjen, som Leonel Fernández,¹⁸ fremhever ham som en av de moderne fedrelandsfedrene, og så har man dem, som Jared Diamond, som har framhevet hans utrettelige arbeid for å sikre bevaringen av landets økologiske ressurser gjennom opprettelsen av diverse naturreservat (Diamond, 2005, 344-347) Uansett formening om kvalitetene eller manglene til Balaguer er det tvilsomt om noen vil benekte hans sentrale posisjon i nyere dominikansk historie.

I 1983 gav Balaguer ut boka *La isla al revés – Haití y el destino dominicano* (*Øya bak frem – Haiti og den dominikanske skjebnen*), der han snakker om øyas historie, de historiske forskjellene de to landene i mellom og hva han ser i kortene for deres felles framtid. Selv om en av konklusjonene hans sympatisk nok går ut på at dersom den ene drukner, drukner den andre,¹⁹ og selv om han snakker om nødvendigheten av en forbrødring for at begge landene skal kunne komme seg framover, så har vi valgt denne boka som utgangspunkt for vår analyse av hvordan makthavere i Dominikanske republikk har benyttet/utnyttet det vanskelige forholdet til nabolandet for å sementere en frykt basert på rasemessige, religiøse og kulturelle forskjeller. Balaguers bok er dedikert til Jean Price-Mars (1876-1969) en sentral haitiansk intellektuell, lege, historiker og sosiolog som blant jobbet med å øke haitianernes stolthet for egen kultur, religion og språk. *La Isla al Revés* kan også leses som et tilsvar til Price-Mars egen bok om forholdet mellom Haiti og Den dominikanske Republikk: *La république d'Haiti et la république dominicaine* (Price-Mars, 1953). Men i motsetning til Balaguers bok, så er Price-Mars' verk et anerkjent og veldokumentert verk.

---

¹⁶ Navarrete er Balaguers fødested, en liten by i dalen Cibao, nord i den Dominikanske Republikk, i dag å regne som en slags forstad til Santiago, den nest største byen i landet.

¹⁷ Vargas Llosa og Balaguer delte også politisk ståsted som relativt konservative politikere som forsvarte det frie marked. Det er tydelig at Vargas Llosa hadde stor respekt for Balaguer som han møtte ved flere anledninger og intervjuet i forbindelse med bearbeidelsen av boka.

¹⁸ Nåværende, nylig gjenvalgt (mai 2008), president i Dominikanske Republikk. Fernández tilhører partiet PLD (Partido de la Liberación Dominicana), et parti som gjennom 20 år var en bitter motstander av Balaguers regime og politiske parti (PRSC, Partido Reformista Social Cristiano).

¹⁹ *¿Podemos nosotros sufrir que principios constitutivos contrarios a los que nos rigen y que hemos jurado observar, sean establecidos sobre la misma tierra que la nuestra? No olvidemos que ocupamos una isla en que todas las costas son accesibles, lo que hace indispensable que toda la población sea única e indivisible y que viva bajo una misma dirección para dar a su independencia las garantías indispensables a su mantenimiento* (Balaguer, 1983, 13).

Boka *La Isla al Revés* er én i en rekke fra dominikanske forfattere og intellektuelle som bygger opp under en historieskriving og nasjonsfremstilling basert på raseteorier. Balaguers bok, på grunn av hans sentrale posisjon i det dominikanske samfunnet i det 20. århundret, er kanskje den viktigste, og er som de andre mer eller (heller) mindre fundert i en dokumenterbar virkelighet. Den er også lest av en stor del av befolkningen, og danner, trolig, for mange i Den dominikanske republikk hovedgrunnlaget for deres syn på forholdet mellom Haiti og Den dominikanske republikk.

Noen av bokas grunnelementer i analysen av forholdet mellom de to nasjoner er at nasjonen er betinget av rase. En rase er lik en nasjon. Dette kommer klart frem blant annet av følgende sitat fra boken: *"El vaudou y la magia son en Haití un producto de la raza, inseparables de sus esencias ancestrales."* (Balaguer, 1983, 205). Videre kommer det frem i boken at rase er det grunnleggende som ikke bare definerer en nasjon, men også et folks kultur. Slik kan Balaguer hevde av voodookulturen på Haiti er bestemt av deres afrikanske (nærmere bestemt etiopiske) rase, og at det som kjennetegner det dominikanske folk, i kontrast til det afrikanske, og svarte, haitianske folk, er deres spanske fysiognomi.

For å analysere boka har vi delt argumentene opp i følgende kategorier:

1) Idolisering av det spanske og kolonitiden.

Myten om den spanske nasjon

Ufarliggjøring av slaveriet i Santo Domingo

2) Den Haitianske imperialismen.

Den politiske og geografiske imperialismen

Migrasjonsimperialismen (eller den stille imperialisme)

Biologisk imperialisme

3) Rasismen og frykten for raseblanding

4) Myten om *el indio*

5) Balaguers tese om at det ikke finnes rasisme i DR

Avslutningsvis diskuterer vi røttene til dominikanske frykten for Haiti og årsakene til at denne frykten har blitt opprettholdt, dyrket og brukt av de dominikanske eliter helt fram til i dag.

Idolisering av det spanske og kolonitiden.

”El núcleo constituido por la sociedad banileja es la flor de la República. Somáticamente es la zona menos mezclada del país (...). Todas las virtudes de la raza se hallan allí reunidas como un certamen en que participan desde las prendas del carácter hasta los atributos excelsos de la inteligencia. Las mujeres más hermosas del país alternan en aquella región privilegiada con los hombres que mejor representan el espíritu de hidalguía que sobrevive en Santo Domingo como una herencia de la edad de oro de la colonia.” (Balaguer, 1983, 62).

Dette temaet er en potensiell kime til konflikt blant dagens intellektuelle på den Dominikanske Republikk, der ideologiske dominikanske motpoler som Manuel Núñez og Odalís G. Pérez²⁰ faktisk kan komme til enighet om at Spania i dag er svært langt unna, både geografisk og kulturelt. Men vi skal ikke så mange år tilbake før vi finner en ganske annen holdning. Den dominikanske republikk har et, for Latin Amerika å være, spesielt forhold til den spanske kolonitiden. Landet feirer nemlig ikke frigjøringen fra Spania som sin nasjonaldag, og datoen for fødselen av den dominikanske nasjon er ikke 1821, da landet kuttet kolonibåndene til Spania. Det som feires er frigjøringen fra Haiti i 1844, og konstitusjonen av samme år. For å klargjøre skillet mellom det dominikanske og det haitianske, brukes den spanske koloniperioden, den spanske kulturarv og språk, samt den katolske kirke aktivt i nasjonsbyggingen og historieskrivingen. Dette er svært tydelig i store deler av Balaguers *La isla al revés*, der han bruker mye plass og tid på å forherlige det spanske opphav, og da særlig som en effektiv kontrast mot de verdier, rase, kultur og religion han knytter til naboen og den tidligere fienden i vest, Haiti. Det spanske overherredømmet blir også positivt fremstilt av andre forfattere som Manuel Peña Batlle, en annen av Trujillos intellektuelle, som fremhever hvordan dette forsvarte nasjonen først mot den

---

²⁰ To profilerte dominikanske intellektuelle. Núñez er tungt premiært for sin bok *El ocaso de la nación dominicana* (*den dominikanske nasjonens undergang*), der han varsler nasjonens fremtidige forsvinning som en følge av (blant annet) fravær av nasjonal selvtilitt hos dominikanerne, den stille invasjonen fra vest (haitiansk immigrasjon), den internasjonale konspirasjonen mot landet samt et gjennomkorrupt politisk ledersjikt. Pérez, på sin side, har skrevet flere bøker og artikler der han anklager Núñez for å være grunnleggende anti-haitiansk, at han bygger sin historieforståelse på foreldete premisser etc., mens Núñez igjen regner Pérez og hans likesinnede for å være landssvikere, som er med på den internasjonale sammensvergelsen mot Dominikanske Republikk. Men en ting kan de skjønt enes om i dag: Dominikanske Republikk er *ikke* lenger spansk, verken kulturelt, etnisk eller (selvsagt) politisk. Det svermeriet for Spania som Balaguer representerer kan man dermed påstå ikke lenger er like relevant for dagens ideologiske debatt, men en viktig premis for å forstå Balaguers politikk og meninger i forhold til Haiti, og dermed igjen et viktig utgangspunkt for å forstå også dagens situasjon i Dominikanske Republikk. For videre lesning om dette kan man slå opp i masteroppgaven *El Bárbaro vago y la isla indivisible* (Yri, 2008). Oppgaven er basert på en sammenlikning og analyse av *La isla al revés* og *El ocaso de la nación dominicana*.

hedenske reformasjonen, senere mot pirateriet og den franske penetrasjonen fra vest, og til syvende og sist mot de svarte (frigjorte slavene) fra Haiti.²¹

Det som er spesielt i *La Isla al Revés*, er fokuset på at den spanske kulturarven er båret videre gjennom genene og den spanske rasen, biologi bestemmer kultur. På den måten skaper Balaguer en myte om Baní, en kystby sørvest for Santo Domingo, som den reneste spanske byen i landet. Her har de stått mot utallige haitianske invasjoner og de har vært edruelige nok til å unngå å blande seg med de invaderende haitianske horder. Derfor er Baní ikke bare den hviteste byen i landet, men også den byen som bærer best den spanske kulturarven (se innledende sitat over). I Baní har mennene unngått å falle for en av de store svakhetene til den spanske, mannlige, rasen:

”Los españoles rivalizan también con los franceses en cuanto a la simpatía sexual que los aproxima al negro, como lo demuestra la historia de la colonización de la América del Sur y sobre todo la de Venezuela y las Antillas.” (Balaguer, 1983, 96).

Videre blir det dermed viktig for Balaguer i *La Isla al Revés* at om dominikanerne ønsker å beholde sin spanske kulturarv, må man for all del unngå raseblanding med de svarte, noe som automatisk vil viske vekk den siviliserte spanske og katolske kulturen som er sentral for den dominikanske nasjon (se under).

Myten om den spanske nasjon

“*Santo Domingo es, por instinto de conservación, el pueblo más español y tradicionalista de América.*” (Balaguer, 1983, 62).

Utgangspunktet for Balaguers retorikk mot haitianerne bunner antagelig i et ønske om å definere hva som er det dominikanske. Hva innebærer det å være dominikaner? Nasjonsbygging består i hovedsak i å fokusere på hva som forener et folk, og å bruke disse faktorene til å skille ens eget folk fra de andre. På hvilken måte er en dominikaner annerledes enn en haitianer? Det kommer selvsagt an på hvem man spør: “*Santo Domingo ha podido y debido servir de asiento a la raza espiritualmente más selecta y físicamente más homogénea del continente americano.*” (Balaguer, 1983, 29). Den, underforståtte, hvite rasen kjennetegner det dominikanske og skaper i det dominikanske folk, en spansk nasjon. Videre er Santo Domingo, som vi ser av sitatet over,

---

²¹ Riktignok fremheves også koloniperioden som en tragedie, men tragedien består ikke i koloniseringen, eller utslettingen av indianerne, men heller i at spanjolene nærmest forlot landet til seg selv da kolonistene fant mer gull på det amerikanske fastlandet. Se San Miguel (2005).

genetisk bestemt til instinktivt å forsvare den spanske nasjonalarven. Balaguer skriver en historie om en spansk nasjon i det nye Amerika, og ved å neglisjere slaveriet og den afrikanske tilstedeværelsen i Den dominikanske Republikk, fremhever han det spanske i det dominikanske folk. Carlos Andújar er en av få i den Dominikanske Republikk som har studert det afrikanske i dominikansk kultur. Han skriver følgende om Balaguers og andres historieskriving:

”El resultado [de la alienación respecto a su identidad étnico-cultural] ha sido la negación ideológica de los elementos culturales de origen africano, y la distorsión del *homo cultural* que ha puesto al dominicano de espaldas a su pasado histórico, es decir, a su *ser cultural real* sustituido por un *ser cultural ficticioso*” (Andújar, 2006, 90).

Elementene av afrikansk kultur, og den svarte rase, i Den dominikanske republikk, er i følge Balaguer et resultat av haitiansk imperialisme, og ikke av slaveriet på den østlige delen av Hispañola.

Ufarliggjøring av slaveriet i Santo Domingo

”...la esclavitud fue mucho más benigna en la parte oriental de la isla y los que se hallaban sometidos a esa condición denigrante formaron siempre una minoría poco significativa” (Balaguer, 1983, 197).

For å opprettholde myten om den hvite rase, og som konsekvens den spanske kultur og nasjon i den Dominikanske Republikk, bagatelliserer Balaguer slaveriet i Den dominikanske republikk og unnskylder langt på vei spanjolenes deltakelse i slaveriet. Balaguer hevder at først og fremst, som det fremgår av sitatet over, så var slaveriet mye mildere i den spanske kolonien enn i den franske. Spanjolene behandlet sine slaver bedre enn deres franske motpart, og hentet de kun som en nødvendighet da indianerne på øya døde ut. For det andre, hevder Balaguer at det var mange færre slaver i øst, og at de ulike afrikanske kulturer dermed aldri fikk negativt påvirke, eller blande seg med den spanske.²² Det er tre grunner til at det er viktig for Balaguer å fornekte slaveriet i Den dominikanske Republikk. Ikke bare er det nødvendig for å fremheve den spanske rase og blod i dominikanerne (og dermed også den spanske kultur), men det er også viktig for å opprettholde hans tese om den gode spanske koloniperioden: ”... *la era de oro de la colonia*”. Men Balaguer nekter ikke for at den afrikanske rase og kultur er til stede i hans hjemland,

---

²² Balaguers fremstilling av historien på dette punktet har selvsagt blitt tilbakevist av mange historikere. Slaveriet var ikke særlig mildere i øst enn i vest, og på 1500-tallet og tidlig 1600-tall så utgjorde slavene i øst mer enn flertallet av befolkningen i Santo Domingo. Se for eksempel, (Moya Pons, 2008, 63-95).

poenget er at det ikke er spanjolenes feil. Den tredje grunnen til at Balaguer ufarliggjør slaveriet i Santo Domingo, er nemlig at de afrikanske biologiske og kulturelle trekk øst på Hispañola dermed kun kan skyldes den haitianske imperialismen.

Den Haitianske imperialismen.

“La independencia política de Haití nació obviamente unida a un ideal imperialista: la unión de las dos partes de la isla bajo la bandera haitiana” (Balaguer, 1983, 11).

Med disse ord begynner Balaguer sin bok *La Isla al revés*. En viktig tese i *La Isla al Revés* er Haitis konstante imperialisme som kommer i forlengelsen av den franske imperialismen. Boka skiller mellom tre ulike typer av imperialisme som alle henger sammen Haitis politiske og geografiske imperialisme er knyttet til grensesettingen mellom de nasjonene og de mange haitianske invasjoner mot øst i det 19. århundret. Den stille imperialismen er haitianernes migrasjon mot øst. Og, til slutt, den biologiske imperialismen knyttet til raseblanding, i forlengelsen av migrasjonen av haitianere mot øst.

Den politiske og geografiske imperialismen

El imperialismo haitiano, el cual comenzó siendo un arma de defensa contra las grandes naciones colonizadoras de Europa, especialmente de Francia y España, degeneró en un plan dirigido contra la independencia de Santo Domingo y contra la población americana de origen hispánico. (Balaguer, 1983, 33).

Når dominikanske forfattere og intellektuelle, som Joaquín Balaguer (1983) og Manuel Núñez (2001), snakker om faren for en invasjon fra vest, fra Haiti, er dette historisk sett knyttet til en rekke invasjons- og okkupasjonsforsøk fra haitiansk side i første halvdel av 1800-tallet. Men frykten for en invasjon blir nevnt like ofte med referanse til en slags grunnleggende imperialistisk ambisjon hos haitianerne. En anti-hvit og anti-dominikansk holding som driver haitianerne fremover og som har som mål å utslette den dominikanske nasjonen og med det dens folk, kultur og språk. Deler av frykten, og dermed også argumentasjonen (eller også motsatt; deler av argumentasjonen, og dermed også frykten) baserer seg på et fragment av en setning fra de første haitianske grunnlovene. Der ble det hevdet at øya (Hispañola) var *une et indivisible* (en og udelelig). Som Balaguer skriver: *“En algunas de estas Constituciones, como ocurre con la de*

1816 y otras posteriores, el principio [del imperialismo] se disfraza bajo una fórmula nueva: La República de Haití es una e indivisible” (Balaguer, 1983, 11). I senere reviderte utgaver av grunnloven ble riktignok udeleligheten reformulert til å gjelde den haitianske republikken, altså vestsiden av øya, men det har ikke dempet frykten hos naboene i øst.²³ Tanken som er blitt presentert er at den haitianske republikken, og haitianerne selv, har en underliggende imperialistisk ambisjon i forholdet sitt til den Dominikanske Republikk, at haitianerne ønsker å løse sine problemer gjennom å ta over Dominikanske Republikk. Tidligere har de forsøkt gjennom invasjoner, nå skjer det gjennom migrasjon. Med det mener enkelte, som nevnte Manuel Núñez, at haitianere som flytter til Dominikanske Republikk sakte, men sikkert, er i ferd med å ta over landet og med det på sikt utslette den dominikanske nasjonen.

Nasjonsspørsmålet handler ikke bare om å sette ord på hva som har skapt ens egen kultur, hvor ens egen rase har sine røtter eller hvilken religion som er den rette for en selv. Det handler også om geografi, om å trekke grenser gjennom et territorium som skal deles mellom to uavhengige stater. Grensespørsmålet har ved flere anledninger vært en varm potet, både før og under Trujillo på trettitallet og senere under Balaguer og også i dag. Allerede fra 1600-tallet vokste den franske delen av øya på bekostning av den spanske, og utover 1800-tallet og første halvdel av 1900-tallet vokste Haiti geografisk på bekostning av Den dominikanske Republikk gjennom en rekke grenseavtaler. I følge Balaguer var disse avtalene sammen med en stille migrasjon mot øst del av en politisk taktikk for å overta den østlige delen av øya:

“Aplazando indefinidamente el arreglo de los límites fronterizos entre los dos pueblos, Haití sabía que podía continuar invadiendo pacíficamente el territorio nacional y obtener, a la hora de un entendido sobre esas diferencias seculares, condiciones más ventajosas del gobierno dominicano, obligado a inclinarse ante la ocupación consumada” (Balaguer, 1983, 32).

Men når Balaguer henviser til grenseavtalen av 1935, gjør han det med noen merkverdige ord, sett i lys av hva som skulle følge kun to år etter grenseavtalen:

”El acuerdo [fronterizo] suscrito por la República Dominicana y Haití, el 27 de febrero del 1935, favorece ampliamente a Haití y constituye un elocuente testimonio del deseo del pueblo dominicano de hacer desaparecer todo motivo de fricción entre las dos naciones.” (Balaguer, 1983, 67).

---

²³ Haiti har også mottoet *L'Union fait la force* i det haitianske flagget den dag i dag.

Det er de færreste som vil sette seg i mot en nasjons ønske om å få definere sine egne grenser. Men her bygger Balaguer opp under en myte som til dags dato er sentral i dominikansk historieskriving, nemlig myten om at landet har blitt invadert (geografisk og biologisk) først av franskmennene og engelske pirater, senere av de svarte horder fra Haiti. Det er her viktig å ha i mente at kun to år etter den nevnte grenseavtalen var undertegnet gjennomførte de dominikanske militære styrkene, med en større eller mindre grad av medvirkning fra vanlige dominikanere, en massakre spesifikt rettet mot haitianere i landet der mellom 15 000 og 20 000 haitianere måtte bøte med livet i løpet av kun kort tid.²⁴ Dermed kan man vel kanskje påstå at den dominikanske staten var minst like ”veltalende” i det som skulle bli dens eget vitnesbyrd over hva som var nødvendig å gjøre i grenseområdet for å sikre dominikansk suverenitet. Følgende sitat, viser at Balaguer antyder at Trujillo var den første president på nesten hundre år som på en adekvat måte tok tak i det haitianske grenseproblemet:

Todos los estadistas dominicanos que ocuparon el solio presidencial entre 1844 y 1930, tuvieron sin duda conciencia de la gravedad del problema. Todos coincidieron en reconocer que la influencia de Haití daría al fin por resultado la pérdida del carácter nacional y una progresiva adulteración de la raza. Pero no hubo uno solo de esos gobernantes que pensara en resolver el problema con las medidas afortunadas. (Balaguer, 1983, 94).

Men, viktigere enn spørsmålet om geografiske territoriale skiller, i alle fall for denne analysen, er oppdelingen av det man kan kalle kulturelle territorier, grensegangen mellom ”oss” og ”dem”. Mellom riktig og galt, godt og ondt, eller kortere sagt: mellom dominikaner og haitianer.

Migrasjonsimperialismen (eller den stille imperialisme)

Después de definir las fronteras se hacia indispensable, para detener la invasión del territorio dominicano, dictar medidas contra la inmigración de personas que no fueran de origen caucásico o que no pertenecieran a las razas autóctonas de América. (Balaguer, 1983, 73)

Hånd i hånd med Haitis unnfangelse som en imperialistisk nasjon, landets invasjon og utsettelse av en endelig grenseavtale mellom nabolandene, foregikk det i følge Balaguer en stille imperialisme gjennom en styrt migrasjon østover. Balaguer hopper derimot i hovedsak bukk over hans eget lands (og hans eget ansvar som president i perioden 1966-1978) ansvar for

---

²⁴ For en beskrivelse av disse hendelsene, se Vega (1988) og Turits (2002). Massakren er blitt kjent i Norge blant annet gjennom Edwidge Danticats bok *The Farming of Bones* (Danticat, 1999).

en styrt arbeidsmigrasjon til sukkerplantasjene, der haitianere blir behandlet på bateyene som moderne slaver (men se også nedenfor).²⁵

“La táctica de los gobiernos de Haití entonces [después del fin de las invasiones] consistió en favorecer la penetración pacífica del territorio dominicano y en adueñarse paulatinamente de zonas enteras del territorio fronterizo sobre las cuales había sido siempre reconocida (...) la soberanía española.” (Balaguer, 1983, 31).

Utover andre halvdel av 1800-tallet etter mange år med vanstyre og interne konflikter i Haiti, blir Den dominikanske Republikk den sterkeste nasjonen på Hispañola.²⁶ Dermed, i følge Balaguer, endres kun den imperialistiske taktikken til Haiti, ikke det endelige målet. Da Haiti ikke lengre kan invadere Santo Domingo militært, endres taktikken til å invadere landet gjennom en styrt migrasjon østover. Balaguer mener å hevde at migrasjonen var styrt gjennom en haitiansk konspirasjon for å oppnå bedre og bedre grenseavtaler og på den måten overta deler av, eller hele, Den dominikanske Republikk. Likevel, og dette skal vi komme tilbake til under, kan ikke Haitis regjering klandres til fulle for dette, da rasen som befolker Haiti er “negerrasen”. Denne rasen, i følge Balaguer (1983, 147), når den befinner seg under primitive forhold, som i Haiti, reproduserer seg som “... *las especies vegetales más prolíficas*”.²⁷ Videre er problemet med befolkningsøkningen også knyttet til andre trekk ved negerrasen:

---

²⁵ For mer om sukkerplantasjer i Den dominikanske republikk, kan nettsiden: <http://www.esclavesauparadis.org> konsulteres. Dokumentaren *The Price of sugar* (2007) omhandler også dette temaet, men illustrerer samtidig hvor sårbare mange dominikanere føler seg stilt overfor kritikk fra det internasjonale samfunnet. Da filmen ble vist i juli 2007, blant annet med en av artikkelforfatterne til stede, var det på en hemmelig visning på hemmelig sted i hovedstaden Santo Domingo (allikevel dukket en notis opp i pressen der det ble slått fast at utlendinger og lokale rottet seg sammen på hemmelig sted mot Den dominikanske Republikk). Filmen hadde fått svært mye negativ presse i landet, og hadde til og med skapt en diplomatisk krise i miniatyr: den dominikanske ambassadøren til Frankrike krevde at filmen ble stanset og at franske myndigheter beklaget sin deltagelse i prosjektet (offentlige støtemidler). Filmen avdekket nemlig en rekke kritikkverdige forhold (inkludert drap og menneskesmugling) direkte knyttet til driften av en sukkerplantasje i nærheten av San José de los Llanos, en støvete liten landsby i det store sørøstlige ingenmannslandet i Den dominikanske republikk. En spansk prest av britisk opphav (Christopher Hartley) er hovedpersonen i filmen, og det er hans kamp for de svært begrensede rettighetene til haitianske (samt enkelte dominikanske) sukkerrørsarbeidere, samt den voldsomme motstanden han møter i dominikansk presse og etter hvert også blant innbyggerne i den lille byen, som utgjør handlingen i filmen. Presten ble presset ut av landet like før jul i 2006 og arbeider nå i Afrika. Filmen ble innad i landet forsøkt avfeid som billig internasjonal propaganda til fordel for en sammenslåing av Den dominikanske republikk og Haiti, og gir et unikt innblikk i den graden av mistenkeliggjøring og motstand som enhver kritikk utenfra ser ut til å være dømt til å møte.

²⁶ Den Dominikanske Republikk siden fødselen som nasjon i 1821 hadde liten tiltro til egen suverenitet. I 1821 ønsket sentrale ledere at landet skulle bli en del av Gran Colombia og knytte seg sterkere til Simón Bolívars republikk. Andre ønsket allerede da et tettere samarbeid med Haiti, og ønsket dennes beskyttelse mot angrep fra moderlandet Spania. Senere søkte Den dominikanske republikk om å bli annektert, igjen, av Spania, og var under dennes styre i perioden 1861-1865, og gjennom 1860- og 70 tallet jobbet sentrale politikere med en avtale med USA om å bli annektert i den nordamerikanske giganten. Dette initiativet ble stoppet i USAs senat i 1871.

²⁷ I det hele tatt står Malthusiansk tenkning og befolkningsvekst sentralt i Balaguers verk. Hans frykt for Haiti er blant annet bygget på overpopulasjon i vest, og negerrasens raske vekst som han mener, med støtte i raseforskning fra Europa rundt århundreskiftet 1900, ikke har sin like i andre raser. Riktignok skyter Balaguer seg i foten ved å vise

”Esa densidad de población tiende a aumentar rápidamente bajo la influencia de las siguientes causas: a) la fecundidad característica del negro; b) las condiciones primitivas que singularizan el bajo nivel social de una parte considerable de la población haitiana; c) la resistencia opuesta por la fortaleza física del negro a las enfermedades...” (Balaguer, 1983, 35).

En slik ukontrollert befolkningsøkning grunnet negerrasens biologiske trekk, kombinert med Haitis iboende imperialisme, vil nødvendigvis føre med seg en masse migrasjon mot Den dominikanske republikk, og kan føre, i følge Balaguer, til den dominikanske nasjonens undergrunn.

Biologisk imperialisme

”...el imperialismo haitiano continúa siendo una amenaza para nuestro país, en mayor grado que antes por razones de carácter biológico” (Balaguer, 1983, 35).

En av de store farene for Den dominikanske republikk er altså biologisk. Den haitianske imperialismen gjennom en styrt migrasjon truer nemlig nasjonen biologisk og dermed også kulturelt. Her må vi huske at for Balaguer er kultur styrt av biologi og rase, og en hver raseblanding vil nødvendigvis medføre en kulturell endring, bort fra det kultiverte spanske, katolske og hvite og mot det primitive afrikanske, hedenske og svarte. Gjennom migrasjonen østover har haitianeren et mål om å utslette den hvite dominikaners biologiske, og dermed, kulturelle trekk.

”El exceso de población de Haití constituye...una amenaza creciente para la República Dominicana. Lo es por una razón biológica: el negro, abandonado a sus instintos y sin el freno que un nivel de vida relativamente elevado impone en todos países a la reproducción, se multiplica con rapidez casi semejante a la de las especies vegetales.” (Balaguer, 1983, 36).

Balaguer frykter også at ved en ”negrifisering” av befolkningen i Den dominikanske republikk, vil de ta til seg den svarte rasens reproduktive trekk, og dermed vil man få en ukontrollert befolknings eksplosjon i et lite land med en av de høyeste befolkningstetthetene i Latin Amerika.

Riktignok legger ikke Balaguer all skylden for den biologiske faren på haitianerne, noe skyld må også den dominikanske mannen ta:

---

til tall som tyder på at befolkningsveksten fra rundt 1850-1980 var høyere i Den dominikanske Republikk enn på Haiti.

Es curioso observar que la mujer dominicana se mezcla rara vez con el haitiano de baja condición: una repugnancia instintiva la aparta generalmente de todo contacto con el bracero, procedente de Haití, que se radica en nuestro país. El hombre, por el contrario, no esquiva el trato con la mujer haitiana, por bajo que sea su status social, sin duda por que el dominicano, al igual que el español, carece de escrúpulos sexuales. (Balaguer, 1983, 48).

En annen frykt for Balaguer, og andre med hans syn, er at haitianerne på dominikansk territorium vil vokse fortere enn den dominikanske befolkningen og på den måten fullføre Haitis imperialistiske misjon, og gjøre hele øya haitiansk. Så det Haiti ikke greide på 1800-tallet med invasjon, kan landet muligens lykkes med gjennom migrasjon og befolkningsvekst.

Rasismen og frykten for raseblanding

”El incesto y otras prácticas bárbaras, contrarias a la institución cristiana de la familia, no son raros en los bajos fondos de la población haitiana y constituyen un testimonio de sus tremendas deformaciones morales.” (Balaguer, 1983, 83).

Frykten for Haiti kunne trolig vært mindre hadde det ikke vært for at hos Balaguer så var den grunnet i en rasistisk holdning mot negeren eller den svarte. I tillegg til det ”faktum” at alle haitianere er svarte (i motsetningen til den hvitere befolkningen i øst). Her er det snakk om risikoen som de dominikanske egenskapene løper når de blir utsatt for den sorte fare, eller nærmere bestemt den haitianske fare. Det kan dreie seg om de fysiognomiske, åndelige, ideologiske, religiøse eller moralske trekk. Disse kan identifiseres, i følge Balaguer, som rene dominikanske trekk. Dette forklarer han med å vise til at dominikansk-haitiansk kontakt stort sett har funnet sted i de lavere lag av samfunnet, der en mottagelighet for en hver slags uheldig innflytelse dessverre er fremtredende. En del av skylden må eierne av de dominikanske sukkermarkene ta på seg, noe som i stor grad historisk sett har inkludert den dominikanske staten selv, og dermed Balaguer personlig. Ved å importere haitianske arbeidere til innhøstingen av sukkerrør uten å sørge for å sende dem tilbake igjen til Haiti har de utsatt den dominikanske befolkningen for haitianske menn, som dermed har satt i gang med å formere seg og med det bidratt til degenereringen av den dominikanske rasen:

... Las empresas que importan cortadores de caña, en la época de zafra, se encuentran obligadas por la ley a repatriarlos tan pronto cesa la molienda, pero muchos prefieren burlar la vigilancia de las autoridades de inmigración. Por otra parte, durante el tiempo en que permanecen en territorio dominicano, muchos de esos individuos procrean hijos que aumentan la población negra del país y contribuyen a corromper su fisonomía étnica (Balaguer, 1983, 41).

Dersom dominikanerne ikke passer seg kan man stå i fare, mener Balaguer, for å miste de spanske trekkene, og dermed risikere en avnasjonalisering, et begrep som i de senere år også har blitt trukket fram av Manuel Núñez og hans likesinnede.

La desnacionalización de Santo Domingo, persistentemente realizada desde hace más de un siglo por el comercio con lo peor de la población haitiana, ha hecho progresos preocupantes. Nuestro origen racial y nuestra tradición de pueblo hispánico, no nos deben impedir reconocer que la nacionalidad se halla en peligro de desintegrarse si no se emplean remedios drásticos contra la amenaza que se deriva para ella de la vecindad del pueblo haitiano. (Balaguer, 1983, 45).

Hvilke drastiske virkemidler han refererer til går han ikke nærmere inn på her. Men han fortsetter med å forklare hvordan denne ødeleggelsen av “det nasjonale”, det dominikanske, kan gjenkjennes helt ned på individnivå, hos den enkelte dominikaner og hans oppførsel: *“El contacto con el negro ha contribuido, sin ningún género de dudas, a relajar nuestras costumbres públicas.”* (Balaguer, 1983, 45). Og videre: *“La inmensa ola de color que a diario invadía el territorio dominicano, no solamente exponía a Santo Domingo a perder su carácter nacional, sino también a corromper sus costumbres y a rebajar el nivel de su moralidad.”* (Balaguer, 1983, 74). Summen av denne kontakten har til og med forringet den dominikanske sjelen: *“La influencia de Haití ha tenido también un efecto disgregativo sobre el alma dominicano.”* (Balaguer, 1983, 45). Og, selv om han ikke går inn på hvor bevismaterialene til påstanden eventuelt skal stamme fra, forklarer han videre at man i forskjellige deler av landet kan bevitne ulike grader av forringelse av kulturen:

... importa señalar que las costumbres públicas en las zonas de nuestro país en que la influencia haitiana ha sido más grande, muestran un grado de inferioridad mayor que en aquellas en que la población se ha mantenido menos expuesta al contacto con el inmigrante haitiano. (Balaguer, 1983, 46-47).

Gitt Balaguers utgangspunkt i at rase går forut for kultur, skinner det gjennom at den daglige kontakten med haitianerne, og særlig den seksuelle kontakten som kan føre til blandete avkom, er skadelig for dominikanerne, og at den nasjonale kulturen og sjelen forringes gjennom at rasene blandes.

“El primer indicio de esa desnacionalización lo constituye la decadencia étnica progresiva de la población dominicana. Pero la disminución de sus caracteres somáticos primitivos es solo el signo más visible de la desnacionalización del país que va perdiendo poco a poco su fisonomía española. Existen otros signos (...) de la influencia haitiana sobre la constitución física y moral del pueblo dominicano.” (Balaguer, 1983, 45).

I denne delen av boka kommenterer Balaguer videre at oppførselen til den dominikanske bonden ikke i vesentlig grad skiller seg fra den til en bonde hvilket som helst sted her på planeten, han preges av svært tvilsom moral og liten grad av sivilisert dannelse. Dermed blir det dobbelt så

viktig å forsikre seg mot det moralske forfallet som kontakt med de haitianske immigrantene vil medføre.

...y la penetración pacífica y constante que ha venido padeciendo el país desde 1801 hasta hoy, han sido el más poderoso instrumento de desintegración moral a que se haya encontrado expuesta la sociedad dominicana (Balaguer, 1983, 50).

Blant annet dreier det seg da om familiens oppløsning og barbariets inntog, forklarer han i et avsnitt som omhandler grenseområdene rundt 1916: ”... *la institución cristiana de la familia iba desapareciendo en algunas zonas de nuestro territorio en las cuales no escaseaban las uniones incestuosas*” (Balaguer, 1983, 50).

Videre hevder Balaguer, at det eneste som har reddet Den dominikanske republikk fra å bukke under for presset fra vest har vært deres spanske språk og kulturarv:

El idioma y la tradición hispánica fueron, durante más de un siglo, los únicos muros que le sirvieron de defensa contra la pavorosa ola de color y contra las fuerzas disgregativas que desde 1795 ha ido invadiendo, de manera ininterrumpida y sistemática, el territorio dominicano. Sin el aglutinante del idioma y el poder de cohesión de las costumbres, Santo Domingo habría ya desaparecido bajo el empuje de lo que ha llamado Menéndez y Pelayo “la salvaje dominación galo-etíopica. (Balaguer, 1983, 63).

Men som sitatet i starten på denne artikkelen viser, det finnes områder som har reddet seg fra afrikanske påvirkningen. Baní er et eksempel hvor forsvaret mot Haiti har stått veldig sterk, og gjennom en rekke bilder i boken av fattige familier fra ulike landsbyer i periferien, kommenterer Balaguer disses rene, hvite og spanske somatiske trekk. Baní har på denne måten unngått et annet problem som er knyttet til den svarte rase og dermed også det haitianske nærværet i øst: lathet og kriminalitet.

Haitianeren, som bærer av den afrikanske og etiopiske kultur, tar med seg en lathet som smitter over på den dominikanske befolkningen, og som i seg selv blir en økonomisk byrde for Den dominikanske republikk gjennom migrasjonen fra vest til øst.

”El inmigrante haitiano ha sido también en Santo Domingo un generador de pereza. La raza etiópica es por naturaleza indolente y no aplica su esfuerzo a ningún objeto útil sino cuando tiene necesidad de obtener por esa vía su propia subsistencia.” (Balaguer, 1983, 52).

Balaguer refererer også blant annet til “los negros de París” som jobber tre dager og fester fire. Derfor kan ikke haitianerens lathet skyldes det tropiske klimaet på Hispanola: “*Ese rasgo de la raza africana no se debe exclusivamente al trópico, puesto que se manifiesta también en zonas de clima más benigno.*” (Balaguer, 1983, 52).

Haitianerne har også tatt med seg enkelte forbryterske særtrekk: “*La población rural que reside en las comarcas de la República Dominicana donde fue más profunda la influencia haitiana, se acostumbra al ayuno y todavía hoy representa el campo más idóneo del país para el desarrollo de la delincuencia.*” (Balaguer, 1983, 50). Det er vanskelig å direkte motbevise denne påstanden, ettersom han ikke nevner noe om hvordan han har kommet til konklusjonen, hvilke forskere som måtte stå bak teorien eller hvilke regioner det er snakk om. Men man kan se for seg at det dreier seg om grenseområdene, som jo tradisjonelt sett har hatt en befolkning der mange er av haitiansk avstamning. Ettersom dette er områder med mye fattigdom er det ikke utenkelig at man også kan finne en høyere andel forbrytere enn andre steder i landet, ettersom fattigdom jo kan tvinge fram nødvendigheten av å ”ta loven i egne hender” en gang i mellom. Men hvordan definerer så forfatteren en forbryter? Hvilke forbrytelser er registrert, og hvordan knytter han dette til hvorvidt forbryteren har haitiansk blod i årene eller ikke, til forskjell fra en forbryter med annen nasjonal opprinnelse? Det er mye som slås fast, og lite som bevises. Han viser også til svært gamle forskningsresultater fra Italia som ”beviser” at de strøkene i Italia som er mest påvirket av ”afrikanske og asiatiske elementer (med unntak for de greske)”, nemlig Calabria, Sicilia og Sardinia, har nettopp denne påvirkningen utenfra å skylde på når de skal forklare den høye mordraten.²⁸ At en region som Lombardia ikke lider under det samme skyldes ”at der dominerer de germanske rasene”.

Samtidig som det i Balaguers bok presenteres en rekke positive særtrekk som kjennetegner den dominikanske kultur, opphav og rase, fremstilles, som vi har sett, tilsvarende negative særtrekk for haitianeren. Men å være svart er ikke bare et spørsmål om farge, selv om haitianeren vitterlig er svart, og selv om det er et av argumentene som blir brukt mot ham, ikke minst i Balaguers verk. Det handler, i følge den dominikanske forskeren Odalís G. Pérez²⁹ like mye om å skape et

---

²⁸ *El delito, sus causas y remedios* av Juan Alejandro Lacassagne, Lyon, Frankrike, 1881

²⁹ Pérez har i de senere årene, gjennom en rekke publikasjoner i og utenfor Dominikanske Republik, gjort seg bemerket som hovedmotstander av Manuel Núñez og hans likesinnede innen den nasjonalistiske delen av den

sett med identitetsmarkører for hva som er typisk haitiansk, helst i skarp kontrast til hva som oppfattes, eller presenteres, som typisk dominikansk. Og med det følger en avvísning av svart kultur, svarte trekk, svart historie etc., uten at dette altså utelukkende handler om rase og rasisme i tradisjonell forstand. Da alle trekk ved det som er typisk haitiansk, er negative, blir det ekstremt viktig i Balaguers prosjekt å skape myter som skaper avstand mellom dominikaneren og haitianeren. “*Through projecting blackness onto Haiti a need for Dominicans to dis-identify with blackness was created.*” (Skeie, 2006, 7-8) kommenterer Ingvild Skeie, i sin masteroppgave i psykologi fra Universitetet i Oslo.

Myten om el indio

”...la población mestiza dominicana es de rasgos mucho más finos que el haitiano, evidentemente porque es menor la existencia en sus venas de sangre negra y mayor el número de generaciones a través de las cuales se ha efectuado ese refinamiento progresivo.” (Balaguer, 1983, 190).

Flere steder på det amerikanske fastlandet har historien etter kolonitiden hatt større eller mindre innslag av konflikter mellom den opprinnelige urbefolkningen og europeerne og deres etterkommere. I tilfellet til Dominikanske Republikk og Haiti står man ikke igjen med så mye mer enn hulemalerier og legender, i tillegg til enkelte ord fra det karibiske språket arawak som har overlevd århundrene (som for eksempel *canoa*, *huracán* og *hamaca*), ettersom urinnbyggerne på øya tidlig ble utryddet etter spanjolenes ankomst. Arven etter *los Tainos*³⁰ opprettholdes i Dominikanske Republikk som bilde på noe positivt og stolt fra fortiden, som en del av deres egen bakgrunn. Balaguer i sitatet over, viser til den dominikanske mestisbefolkningens rene og fine trekk. Dette til tross for at det meste, med unntak av enkelte planter, noen dyrkningsmetoder og omkring 700 ord tatt opp i dominikansk spansk, har gått tapt (Pérez and Nicasio R., 2007, 78). Myten om el indio lever også videre i populærkulturen, noe blant annet følgende setning fra en populær sang av Juan Luis Guerra viser: “*Una raza encendida, blanca, negra y taina*” (fra sangen “*El costo de la vida*”, fra albumet *Areito*, 1994, Karen Records, Santo Domingo). Begrepet Indio står også i dag offisielt for en hudfarge. I mange dominikaneres

---

dominikanske intelligentsiaen. Uttalelsene om identitetsmarkører i forholdet Dominikanske Republikk og Haiti er hentet fra en forelesning som Pérez holdt den 26. februar 2008 i FLACSO sine lokaler i Santo Domingo, for en gruppe norske lærere på studietur i Dominikanske Republikk.

³⁰ Tainoene var en samlebetegnelse på flere urbefolkningsgrupper som levde i Antillene og Bahamas på tiden da Kristoffer Columbus kom fram til Amerika for første gang. Tainoene ble utryddet på omtrent 20-30 år på Hispaniola, noe som ledet til invasjon og okkupasjon av naboøyene i leting etter nye indianere som kunne jobbe som slaver på Hispaniola. Det gikk ikke bedre med dem heller. Se for eksempel Moya Pons (2008, 23-39).

nasjonale identitetskort vil man kunne finne merket ”I” i rubrikken hudfarge, som betegner ”Indio”. Denne fargen betegner den lyseste, ikke-hvite, hudfargen, og har ingen negative konnotasjoner, i motsetning til ”negro”, ”mulato”, eller ”moreno”. En av forklaringene til at Balaguer samt andre dominikanere, bruker indio-myten er trolig at de ønsker å skape nok et skille mellom den afrikanske haitianeren og den spansk-indianske dominikaneren. Åpenbart har Balaguer og andre forstått at den mørke hudfargen hos mange dominikanere ikke kan forklares med kun å vise til en spansk biologisk arv. Dermed brukes indio-myten til å påpeke at det som ikke er europeisk i det dominikanske blodet, heller ikke er afrikansk, men ur-amerikansk.³¹ En dominikaner og en haitianer, i følge Balaguer, har ikke samme røtter.³²

Balaguers tese om at det ikke finnes rasisme i Den dominikanske Republikk

”Vale la pena insistir en que en Santo Domingo no han existido ni existen prejuicios raciales.”
(Balaguer, 1983, 188).

Ironisk nok avslutter Balaguer boken sin med påstanden om at rasisme ikke eksisterer i Santo Domingo. Dette er etter at han over nesten to hundre sider har basert sin argumentasjon på rasistiske teorier, knyttet negative kulturelle trekk hos haitianeren til dennes afrikanske biologiske arv, og på samme måte har opphøyd de kulturelle trekk hos dominikaneren på grunnlag av dennes spanske biologiske arv.

---

³¹ Den dominikansk-amerikanske forfatteren Junot Díaz henviser til det han kaller populær dominikansk mytologi når han i sin bok *The brief wondrous life of Oscar Wao*, forteller historien om tainoenes siste dronning, Anacaona, og hennes møte med spanjolene. Da hun ble fanget av spanjolene skal hun ha tatt til orde for å finne en fredelig måte å løse møtet mellom de to kulturene på: *”la oss bygge en bro av kjærlighet, der fiendene våre kan gå over og etterlate sporene sine slik at alle kan få se dem.”* (Díaz, 2007, 244). Denne invitasjonen ble allikevel bryskt avslått av spanjolene og dronningen umiddelbart dømt til døden. Anacoana, viden kjent for sin uforlignelige skjønnhet, hadde imidlertid også sine beundrere blant de spanske erobrerne. Tross alt var dette under den første bølgen av den spanske erobringen av Amerika, og det var strenge restriksjoner på overfarten fra Europa, blant annet med det som følge, i en gitt periode, at kun gifte kvinner fikk ta turen over Atlanteren (Alvarez-Solar, 2006). Igjen førte dette til en åpenbar, og smertefull, mangel på kvinnelig kontakt blant de spanske mennene til stede i den nye verden. Dette, i kombinasjon med Anacoanas gudgitte eleganse, bidro til at et forslag til kompromiss ble penslet ut: hun skulle bli benådet fra sin strenge straff, og med det få beholde både liv og posisjon, om hun bare ville gå med på å gifte seg med en av spanjolene, en svett erobrere fra Dronning Isabells stolte armada, dypt infisert av ensomhet og kjærlighetstørst. Svaret hun skal ha gitt sendte henne imidlertid lukt tilbake i dødens klamme klo, og med det ut av tiden og inn i historien: *“Whitemen, kiss my hurricane ass”* (Díaz, 2007, 244).

³² Av og til kan man høre andre forsvar for denne tesen. Mange dominikanere vil gladelig innrømme at de har afrikansk blod i sine årer, men noen av disse, vil i neste setning påpeke at afrikaneren som kom til Dominikanske Republikk ikke var den samme som reiste til Haiti, og hadde helt ulike kjennetegn.

Det er haitianerne som er rasistene, hevder Balaguer, og for den saks skyld også Manuel Núñez. Balaguer er også tydelig på at den afrikanske arven ikke har vært av noen som helst betydning for den Dominikanske Republikk: ”*La influencia africana en nuestras manifestaciones culturales ha sido casi imperceptible, si se le compara con la que ha tenido en la música y las letras del país vecino.*” (Balaguer, 1983, 211), noe som høres underlig ut, ikke minst dersom man setter seg til å sammenlikne den dominikanske nasjonale musikalske stoltheten merengue med tradisjonell vestafrikansk musikk.³³ Likhetene er mange og påfallende. Det som kan finnes av afrikanske trekk i den dominikanske befolkningen kan forklares med den haitianske imperialismen, gitt at i følge Balaguer, så var slaveriet i Santo Domingo uviktig. Dette er også hovedårsaken mener Balaguer, til at Dominikanske republikk i dag er et rasismefritt samfunn:³⁴

“Esta es una de las razones [la esclavitud no influyente] que explican el por qué en Santo Domingo no haya existido nunca el racismo, uno de los factores más activos en la creación de la República de Haití, y que ninguna participación tenga o haya tenido este en la formación histórica de la que hoy se conoce como República Dominicana” (Balaguer, 1983, 197).

Det ville ikke være urimelig å hevde at Balaguer på dette punktet motsier seg selv.

Hvor kommer frykten fra? Unnfangelsen av to nasjoner og en brokete framtid.

Gjennom analysen av Balaguers tekst har vi sett en del eksempel på dominikanernes (eller Balaguers?) frykt for Haiti og dets folk. Denne frykten har sine reelle røtter, men har, som vi skriver innledningsvis, blitt opprettholdt av ulike maktpersoner opp gjennom historien. Balaguer har vært en, og trolig den mest dominerende, av dem. Utgangspunktet for denne frykten er blant annet å finne i ideen om at haitianerne hater alle hvite, inkludert de dominikanske (hovedsaklig mulattene,³⁵ det unge Haitis mål om å avskaffe slaveriet på det amerikanske kontinent, og deres krav på Santo Domingo.

For at dette skal gi mening må vi gå tilbake til den haitianske revolusjonen i perioden 1799-1804, og opprettelsen av den første haitianske republikken i 1804, verdens første svarte republikk. Da

---

³³ For en mer utførlig analyse av nærværet av afrikanske kulturer i den dominikanske, se Andújar (2006).

³⁴ Dette er en påstand man kan høre fra vanlige dominikanere i dag også, dog med en annen begrunnelse enn hos Balaguer. Den vanlige forklaringen er nemlig at siden det i Den dominikanske republikk bor personer fra alle raser og siden disse har blandet seg opp gjennom de siste fem hundre år, så kan ikke rasismen eksistere.

³⁵ CIA World factbook 2006 (<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/dr.html#People>) forteller at Dominikanske Republikk er satt sammen av 73 % ”blandet”, 16 % hvite og 11 % svarte.

de frigjorde seg fra kolonimakten Frankrike var det en stor sensasjon under datidens europeiske, og det nylig frigjorte USAs, virkelighetsoppfatning: En gjeng svarte menn hadde drept og jaget ut Napoleons soldater og embetsmenn fra det som var Frankrikes rikeste koloni³⁶. Men prisen for friheten skulle vise seg å bli svært tung å betale. Samtidig som den haitianske revolusjonen ble en av flere inspirasjonskilder for frigjøringskriger rundt omkring i Latin-Amerika, gikk det haitianske opprøret usedvanlig hardt utover de franske kolonistene, noe som, sammen med det utenkelige at svarte slaver kunne bli frigjorte, igjen gjorde det vanskelig å bli anerkjent av det internasjonale samfunnet som en selvstendig nasjon. Den haitianske retorikken mot hvite var like nådeløs som utkastelsen av franskmennene og deres hjelpere, og historien om den haitianske frigjøringen spredte frykt blant de europeiske maktene. De så igjen mulighetene for at liknende opprør kunne spre seg, blant annet over grensa til naboene i den Dominikanske Republik. En av Dessalines' (den første haitianske presidenten) nærmeste medarbeidere, Boisrond-Tonnerre, utbrøt følgende under opplesningen av det første utkastet til den nye haitianske grunnloven, et utkast som ikke var tydelig nok i å uttrykke raseriet mot utlendingene, kolonialistene og undertrykkerne:

“This doesn’t say what we really feel. For our declaration of independence we should have the skin of a blanc³⁷ for parchment, his skull for inkwell, his blood for ink, and a bayonet for pen!” “That’s it!” exclaimed Dessalines. “Boisrond,” he commanded, “take over! Make people know how I feel about the blanc”. (Heinl and Heinl, 2005, 116).

Ved å overføre dette hatet mot de hvite franskmenn til blodige handlinger, økset samtidig haitianerne seg selv i foten ved å drepe eller drive ut den best utdannede og mest talentfulle delen av befolkningen som ville vært essensiell for gjenoppbygningen av Haiti som en suveren stat (Heinl and Heinl, 2005, 121). Samtidig var disse handlingene med på å forverre Haitis internasjonale status og skape frykt hos den hvite eliten i nabolandet.

---

³⁶ Paul Farmer siterer et fransk verk fra kolonitiden, skrevet av Moreau de Saint-Méry: *The French part of the island of Saint Domingue (Haiti/DR i dag) is, of all French possessions in the New World, the most significant in terms of wealth procured for its metropolis and in terms of its influence on agriculture and commerce.* Haiti/Saint Domingue var av betydning ikke bare for Frankrike, de var nemlig også opphavlandet til mesteparten av verdens sukker på den tida: *By 1789, the colony supplied three-fourths of the world’s sugar.* (Farmer, 2005, 56).

³⁷ *Blanc* eller *blan* som det også skrives, kommer fra *blanc* (hvit), men betyr, *utlending*, og henviser ikke spesifikt til hvite (Heinl and Heinl, 2005).

Moreover, by launching the new republic on a sea of blood, Dessalines isolated Haiti beyond the pale of civilized recognition and provided arguments that would be used for decades to come to justify the international disdain and ostracism that were to be accorded the world's first experiment in black self-government. (Heinl and Heinl, 2005, 121).

Haitianerne ønsket ingen utenlandsk påvirkning i byggingen av sin nye nasjon,³⁸ og det ble etter hvert slik at ”*et raseaspekt blandet seg inn i klassekampen.*” (Anderle, 1992, 601). I kjølvannet av motstanden mot den amerikanske okkupasjonen fra 1915 – 1934 ”*fantet det ”anti-mulatt” tendenser, fordi det å være mulatt tilsvarte å høre til overklassen, mens det å være svart var synonymt med å være undertrykket.*” (Anderle, 1992, 601). Dette utviklet seg til en anti-hvit retorikk, og som ble en del av *negritude* bevegelsens retorikk: forherligelsen av de afrikanske røttene, framhevelsen av voodoo, samt avvisningen av all europeisk innflytelse i haitiansk kultur.³⁹

Sammen med denne retorikken og disse handlinger, var også revolusjonen på Haiti internasjonal i den forstand at den hadde som formål å frigjøre andre slaver på det amerikanske kontinent. For Den dominikanske republikk ble dette kombinert med det Haiti mente var et rettmessig internasjonalt krav på sin nabostat. Den dominikanske republikk var siden 1795 under fransk styre, og i en kort periode i 1801-1802 var hele Hispañola under Toussaint L'Overture og Haitis kontroll, og slaveriet på øya ble avskaffet. Som følge av den franske motstanden mot revolusjonen, ble Santo Domingo igjen fransk da Haiti fikk sin frihet, mens Spania overtok som koloniherre i Santo Domingo igjen i 1809 og fram til 1821, og gjenopprettet slaveriet.⁴⁰ Haiti mente på sin side at deres frihet fra 1804 også skulle inkludere Santo Domingo, da begge

---

³⁸ Akkurat som dominikanere i dag ikke ønsker noen internasjonal innblanding i hvordan haitianere blir brukt som moderne slaver på sukkerplantasjene, eller i deres behandling av haitianske barn født i den Dominikanske republikk.

³⁹ Da Francois Duvalier, bedre kjent som Papa Doc, steg til makten i 1957 tok han tak i disse elementene og gjorde dem til sine, han ønsket at hans *regjering skulle være det politiske uttrykket for den afrikanske mystikken, nemlig négritude*. Han var også kjent som tilhenger av voodoo, noe han benyttet seg av for å styrke sin posisjon foran en sterkt religiøs befolkning. Som president på livstid lagde han sin egen versjon av *une et indivisible*-retorikken fra fordums tider: *Je suis le Drapeau Haïtien, un et indivisible – jeg er det haitianske flagget, en og udelelig*, samtidig som han sørget for at landets viktigste voodoooprester var inneforstått med at de alle til syvende og sist kun svarte til én person og makt, nemlig han selv (Heinl and Heinl, 2005, 539-540).

⁴⁰ Det er som følge av perioden 1801-1802 da hele øya var under haitiansk kontroll, og overtakelsen av Santo Domingo til Spania i 1809 i stedet for Haiti, at en del Haitianske konstitusjoner erklærer hele øya for å være én og udelelig.

territorier var ett under fransk styre i den perioden. Slaveriet i øst og territorialkravet ble brukt som argument for invasjonen og okkupasjonen av Santo Domingo i 1822, en okkupasjon som varte til 1844. En okkupasjon som fram til moderne tid i Dominikanske Republikk er brukt som argument for Haitis imperialisme, og som ofte brukes som referanse for det tidvis dårlige forholdet de to landene i mellom: ”*El efecto psicológico de la invasión de Dessalines dejó en la población la idea de que la Revolución haitiana suponía la supresión de la autodeterminación de los dominicanos y las guerras de razas.*” (Nuñez, 2001, 409) .

Og spøkelset etter Dessalines og den haitianske okkupasjonen ledet av president Boyer, lever i beste velgående i deler av den dominikanske eliten. En blodtørstig analfabet,⁴¹ død for over to hundre år siden, og hans ord om øyas udelelighet og Boyers tjuetoårige samling av øya, skaper stadig frykt. Bildet av haitianere som voldelige og imperialistiske, har blitt holdt ved like av en maktelite som i denne artikkelen er representert ved Balaguer, gjennom bøker som *La Isla al Revés* og utallige politiske taler, utdanningssystemet og media generelt.

Hvorfor har frykten blitt opprettholdt?

Spørsmålet man må stille seg er hvorfor har denne frykten blitt holdt ved like? På første halvdel av 1800-tallet hadde den dominikanske frykten for utslettelse som nasjon, rot i virkeligheten, men siden har den vært opprettholdt som en myte. Siden midten av 1800-tallet har Haiti vært den svakere part på øya. Noe av Haitis ulykke skyldes deres eget vanstyre, drapene på den hvite eliten i landet, interne stridigheter, men også erstatningen den unge haitianske staten ble pålagt å betale til Frankrike for internasjonal anerkjennelse. Dette var såpass sent som i 1838. Etter mangfoldige år med forhandlinger godtok den daværende haitianske presidenten, Jean-Pierre Boyer, de franske betingelsene. Han ble imidlertid ”... *svært raskt klar over det knusende ansvaret han akkurat hadde tatt på seg.*” (Price-Mars, 2000, 240). Ved hans pennestruk hadde den haitianske staten forpliktet seg til å betale ”...*60 000 000 francs som erstatning...* noe som skulle medføre at *Frankrike i klare og tydelige termer en gang for alle anerkjente Haitis uavhengighet.*”(Price-Mars, 2000, 256). På dette tidspunktet lå Dominikanske Republikk under den haitianske staten, som en følge av invasjonsperioden 1822 – 1844, og det er mulig å tenke seg at tilgangen på hele øyas territorium gjorde Boyer overmodig i forhold til hva han turte å forvente av fremtidige

---

⁴¹ Det nest siste utkastet til den første haitianske grunnloven ble gått gjennom ved hjelp av høytlesning, til fordel for blant andre Dessalines, som ikke kunne lese (Heinl and Heinl, 2005, 116).

inntekter på øya han styrte (Balaguer, 1983, 31). Selv om det opprinnelige franske utkastet til erstatning hadde vært langt høyere, (150 000 000 franc Price-Mars, 2000, 231), er det liten tvil om at tilbakebetalingen av gjelden til Frankrike var en tung bær i Haitis første århundre som fri nasjon.

Haitis fødselsvansker og dertil hørende pengeproblemer og stadige invasjoner av Dominikanske Republikk er to tilsynelatende uavhengige faktorer som allikevel peker direkte inn i vår tid og på temaet for denne artikkelen: Joaquín Balaguers beskrivelse av forholdet mellom Dominikanske Republikk og Haiti, samt dagens forhold de to landene i mellom. Haiti kom skjevt ut allerede fra første dag. De økonomiske og politiske problemene skulle tårne seg opp utover og framover i tid, like fram til i dag,⁴² og etterlate kaos, vold,⁴³ ekstrem fattigdom og nød i det som en gang hadde vært et tropisk paradisi.⁴⁴ *Port-au-Prince visket ut skillet mellom himmel og helvete* (Gold, 2001, 22), slik den amerikanske forfatteren Herbert Gold beskrev den haitianske hovedstaden under ett av sine første besøk der, på 1950-tallet. Og denne fattigdommen er det som driver landets innbyggere i en jevn strøm, de fleste uten dokumenter på sin eksistens, over grensa til Dominikanske Republikk, der deres tilstedeværelse til stadighet er gjenstand for opphetet debatt.

På den ene siden kan man si at forfattere som Balaguer og Núñez grovt misbruker den haitianske historien for å underbygge sitt eget prosjekt: En ekstrem form for dominikansk nasjonalisme fundert på konsekvent svartmaling av haitianerne, deres egenskaper, historie og intensjoner. Samtidig er det ingen tvil om at man i Haitis egen historie lett kan finne eksempler på anti-hvite holdninger og lovfestet skepsis mot fremmede. Dette er det Manuel Núñez spiller på, redselen for spøkelsene etter Dessalines og Duvalier: *”En el presente, Duvalier logró implantar su dictadura merced a la reivindicación ideológica de la negritud. (...) No hay, pues, ninguna razón para que este tipo de acontecimiento que ha demostrado su vigencia, su tradición y su contundencia estadística no se manifieste en la República Dominicana.”* (Nuñez, 2001, 138-139). Et viktig

---

⁴² Det finnes en del litteratur som tar for seg Haitis katastrofale nyere historie se Diamond (2005, 329-357), Galeano (1994, 102-104, 452-454), Farmer (2005), Fatton (2002), Gold (2001) og Heintz og Heintz (2005).

⁴³ Den amerikanske forfatteren Herbert Gold fikk i sin tid oppsummert den haitianske politiske virkeligheten fra sin haitianske venn Jean Weiner: *“We have a two-party system, mon cher. One in the palace, and the other in the cemetery.”* (Gold, 2001, 229).

⁴⁴ Se avsnittet *Dominikanske Republikk og Haiti: en øy, to nasjoner* for kort oppsummering vedrørende fattigdommen i Haiti.

spørsmål dermed blir om det ikke burde finnes en datostempling på skrekkszenarier som i bunn og grunn er basert på over to hundre år gammel retorikk?

Det er etter vårt syn flere grunner til at skrekkbildet av Haiti opprettholdes, og at elitene nærer opp under en frykt for de svarte haitianere basert på rasistisk tankegang og argumenter.

Den dominikanske republikk som de fleste andre latinamerikanske stater har siden frigjøringen vært styrt av konservative eliter som hovedsaklig har vært lysere i huden (eller mer europeisk-utseende) enn resten, og majoriteten, av befolkningen.⁴⁵ Skeie (2006) påpeker at konseptet ”rase” mister sitt potensial som mobiliseringsfaktor for svarte, fattige dominikanere, ettersom det å være svart offisielt sett var en haitiansk attributt og dermed samtidig fiendens attributt. Eliten i Den dominikanske republikk har gjennom sin retorikk mot de svarte haitianere, effektivt fratatt den fattigere delen av befolkningen et viktig, om enn ofte farlig, mobiliseringsargument.

En annen viktig forklaring ligger i at Haiti har fungert i et nasjonsbyggingsperspektiv som en perfekt ”andre” som den nasjonsbyggende eliten har kunnet bruke for å samle det dominikanske folk rundt en nasjonsidé og et nasjonsprosjekt. Dette var svært viktig under Trujilloregimet, og forble viktig under regimet til Trujillos disippel, Joaquín Balaguer. At denne nasjonsbyggingsidéen ble så pass rasistisk fundert, har nok også noe med at Trujillos regime vokste fram i en periode da slike ideer var gjengs mynt i Europa. Balaguer selv studerte i Frankrike i første halvdel av trettitallet og tok med seg mange sosiobiologiske teorier hjem da han ble en av de ansvarlige for å bygge opp Trujillos regimeprosjekt og nasjonale retorikk. Langt borte fra andre verdenskrig og uten den korreksen denne medførte for ideologiene i Europa, så kunne Trujillos og Balaguers rasistisk funderte nasjonsidé leve videre.

En tredje forklaring ligger også i Den dominikanske republikks relative fattigdom og rikdom. Et dominikansk, noe spøkefullt, uttrykk sier at det ikke finnes noe som er lengre vekk enn New York,⁴⁶ som viser til at drømmen om rikdom og suksess er langt unna den dominikanske virkeligheten. Allikevel, for en vanlig haitianer, er Den dominikanske republikk et relativt rikt land som kan gi en mulighet til jobb og til å sende penger hjem. Haitis interne problemer og den

---

⁴⁵ Dette er for øvrig under rask endring i en del land på det søramerikanske kontinentet i dag.

⁴⁶ “¡No hay nada más lejos que Nueva York!”

haitianske migrasjonen til Den dominikanske republikk, har en dobbeltfunksjon for dominikanske politikere som de vet å utnytte. Først og fremst har man en nabo å vise til der alt går mye verre enn i hjemlandet. Selv om Den dominikanske republikk har sammenlignet med Sentral-Amerika, vært et relativt fredfullt land å leve i de siste 40-årene, har man lite å vise til av sosiopolitiske resultater. Klientelismen⁴⁷ lever i beste velgående, landet kan vise til et av de laveste nivåene for offentlige investeringer i helse og utdanning i Latin Amerika, fattigdommen og arbeidsløsheten er høy. En av konsekvensene av dette er selvsagt en kraftig migrasjon til USA, der dominikanere til sin store overraskelse, blir sett på som svarte. Likevel kan denne relative fattigdommen av politikere i Den dominikanske republikk kontrasteres med kriserammede Haiti for dermed å kunne vise til at det kunne vært verre. Men kanskje viktigere, politikere fra alle partier kan bruke Haitis elendighet og strømmen av fattige haitianere som kommer over grensen (ofte godt hjulpet av korrump dominikansk grensepolit), til å forklare hvorfor tilstanden i hjemlandet ikke er bedre. Haiti fungerer som en perfekt syndebukk for egen elendighet, og fratrar dermed den dominikanske politiske eliten all skyld for fattigdom og underutvikling.

Et av disse argumentene er det Balaguer selv fører til pennen, nemlig om to nasjoner i samme båt: synker den ene så drar denne den andre med seg i dypet. Hadde det ikke vært for det som for mange dominikanere (og haitianere) er noe så unaturlig som at to nasjoner skal dele på en liten øy, så hadde alt vært mye bedre i Den dominikanske republikk. Det andre argumentet er den stille haitianske invasjonen av Den dominikanske republikk. Selv om det er en gryende forståelse blant mediemenere og befolkningen generelt om at den dominikanske økonomien er totalt avhengig av haitiansk arbeidskraft til å påta seg en del jobber en dominikaner ikke lengre vil ta i, så forklares problemene i helsevesenet og i det offentlige skoleverket med at haitianerne i landet sprenger kapasiteten til disse offentlige tjenesteinstitusjonene.⁴⁸ Det er dermed ikke politikernes, eller deres manglende vilje (og evne) til å bevilge mer penger til viktige offentlige tjenester som er problemet, men Haitis fattigdom og migrasjonen det skaper mot øst og fremdeles vil man høre

---

⁴⁷ Klientelismen er et begrep som blant annet dekker den uoffisielle delen av styre og stell i et land preget av korrupsjon i statsapparatet. Det kan dreie seg om uformelle utnevnelser av personer til offentlige verv, utveksling av tjenester, personer som mottar lønn for konsulenttjenester som aldri utføres samt en rekke andre forhold der først og fremst fantasien setter grensene.

⁴⁸ Bruken av haitiansk arbeidskraft kan til en viss grad forklare manglende utvikling på andre områder. Gjennom tilgang til ulovlig, og dermed billig, arbeidskraft i sukkerindustrien og i konstruksjonsbransjen, har bedriftseiere kunnet unngå å modernisere sine bedrifter. Dermed forblir disse underutviklet, og selv om de kan konkurrere nasjonalt gjennom et "race to the bottom" lønsmessig, taper de på sikt i den internasjonale konkurransen.

stemmer i det offentlige som vil hevde, slik Balaguer gjorde det, at Haiti løser sine interne problemer gjennom å sende sine fattige over grensen til Den dominikanske republikk.

Avslutning

Til tross for at det skjer mye positivt de to landene i mellom,⁴⁹ kan det altså virke som om mannen som insisterte på å regjere selv da han var både blind, svært gebrekkelig og nærmest døv, også fra graven skal fortsette å ha et ord med i laget i Den dominikanske republikk når det gjelder forholdet mellom innbyggerne i de to nabolandene. Boka selger fremdeles godt i bokhandlene, og Balaguers argumenter er overtatt og videreutviklet av andre som Manuel Nuñez og yngre politikere. I kampen om makt og velgernes gunst, nøres det fremdeles opp under den haitianske frykten med nasjonalistiske og dels rasistiske argument. For å vinne Balaguer-stemmene i befolkningen, har politikere fra alle partier har i årene etter Balaguers død jobbet hardt for å gi Balaguer en nasjonal “Gerhardsen-status” i dominikansk politisk historie. Om de lykkes med dette, vil den døde tale i mange år til om det haitianske temaet. Men for å overvinne den haitianske frykten, må nye stemmer konfrontere gammel retorikk og utdaterte teorier. Man må for å bruke Galíndezs ord, fjerne denne resten av det trujillanske eneveldets kreff.

Litteraturliste:

- ALVAREZ, J. (1995) *I sommerfuglenes tid*, Oslo, Gyldendal.
- ALVAREZ-SOLAR, M. (2006) Las migraciones. IN ALVAREZ-SOLAR, M. & FONSECA, E. (Eds.) *Sociedad y cultura en América Latina*. Bergen, Fagbokforlaget.
- ANDERLE, A. (1992) El populismo (1929-1948). IN SALMORAL, M. L. (Ed.) *Historia de Iberoamérica. Tomo III - Historia contemporánea* Madrid, Ediciones Catedra.
- ANDÚJAR, C. (2006) *La presencia negra en Santo Domingo. Un enfoque etnohistórico*, Santo Domingo, Editorial Letra Gráfica.
- BALAGUER, J. (1983) *La isla al revés. Haití y el destino dominicano*, Santo Domingo, Editora Corripio.
- CÉSPEDES, D. (1998) *Contra la ideología racista en Santo Domingo (Dos campañas por Peña)*, Santo Domingo, Editora de Colores, S.A.
- DANTICTAT, E. (1999) *Ved elven Massacre*, Oslo, Pax forlag.
- DE GALÍNDEZ, J. (1999 (1956)) *La Era de Trujillo*. , Santo Domingo, Editora Cole.
- DELGADO WIESE, H. P. (2000) *Trujillo - Amado por muchos, odiado por otros, temido por todos*, Santo Domingo, Editorial Letra Gráfica.

---

⁴⁹ Eksempelvis finnes det bilaterale samarbeidsprosjekter i grenseområdene, dialogprosjekter og en ikke ubetydelig mengde ressurssterke dominikanere og haitianere som aktivt jobber mot de gamle holdningene.

- DIAMOND, J. (2005) *Collapse - How societies choose to fail or survive*, London, Penguin Books.
- DÍAZ, J. (2007) *The brief wondrous life of Oscar Wao*, New York, Riverhead books.
- ESPINAL, R. (1994) *Autoritarismo y democracia en la política dominicana*, Santo Domingo, Editorial Argumento S.A.
- FARMER, P. (2005) *The uses of Haiti*, Monroe, Common Courage Press.
- FATTON, R. (2002) *Haiti's Predatory Republic. The unending Transition to Democracy*, Boulder, Co, Lynne Rienner.
- FORTUNATO, R. (1991) El poder del jefe. Dominican Republic.
- GALEANO, E. (1994) *Las venas abiertas de América Latina*, México D.F., Siglo veintiuno.
- GOLD, H. (2001) *Haiti - Best nightmare on Earth*, Edison, Nj, Transaction publishers.
- HEINL, R. D. & HEINL, N. G. (2005) *Written in Blood - the history of the Haitian people 1492-1995*, Lanham, University press of America.
- HOWARD, D. (2001) *Coloring the Nation. Race and Ethnicity in the Dominican Republic*, Oxford, Signal Books.
- MARTÍNEZ, S. (2003) Not a cockfight - Rethinking Haitian-Dominican relations. *Latin American Perspectives*, 30, 80-101.
- MOYA PONS, F. (2008) *La otra historia dominicana*, Santo Domingo, Librería La Trinitaria.
- NUÑEZ, M. (2001) *El ocaso de la nación dominicana*, Santo Domingo, Librería la Trinitaria.
- PÉREZ, O. G. & NICASIO R., I. (2007) *Migraciones, identidades, y cultura en República Dominicana*, Santo Domingo, HOSTOS-CUNY-UASD.
- PIMENTEL, S. (2006) Balaguer, 96 años de historia. Dominican Republic.
- PRICE-MARS (2000) *La República de Haití y la República Dominicana*, Santo Domingo, Editora Taller.
- PRICE-MARS, J. (1953) *La république d'Haïti et la république dominicaine*, Port au Prince.
- SAGÁS, E. (2000) *Race and politics in the Dominican Republic*, Gainesville, Fla., University Press of Florida.
- SAN MIGUEL, P. L. (2005) *The Imagined Island. History, Identity, and Utopia in Hispaniola*, Chapel Hill, University of North Carolina Press.
- SKEIE, I. (2006) Teachers as change agents: The role of Dominican teachers in the conflict between Haiti and the Dominican Republic. *Institutt for psykologi*. Oslo, Universitetet i Oslo.
- TURITS, R. L. (2002) A world destroyed, a nation imposed: The 1937 Haitian massacre in the Dominican Republic. *Hispanic American Historical Review*, 82, 589-635.
- VARGAS LLOSA, M. (2003) *Bukkefesten*, Oslo, Gyldendal.
- VEGA, B. (1988) *Trujillo y Haiti - Volúmen 1 (1930-1937)*, Santo Domingo, Fundación Cultural Dominicana.
- WUCKER, M. (1999) *Why the Cocks Fight. Dominicans, Haitians, and the Struggle for Hispaniola*, New York, Hill and Wang.
- YRI, J. (2008) El bárbaro vago y la isla indivisible. *Institutt for fremmedspråk*. Bergen, Universitetet i Bergen.